

Det ideale barn

*Konfirmandens rolle og konfirmationens funktion.
En analyse af 204 oplæg til konfirmationssange
fra 1980'erne*

Af Edith Mandrup Rønn

Trods nedgang i antallet af folkekirkemedlemmer var 80% af de 15-årige i 1987 konfirmerede, hvilket nøjagtigt svarer til dåbsprocenten samme år (1). Sammen med konfirmationen i kirken hører en fest i hjemmet eller i lejede selskabslokaler, og man behøver ikke at have forsket i konfirmationens betydning for de folkekirkekristne danskere for at være klar over, at det for langt de fleste konfirmandfamilier er festen, der er det centrale.

Til en dansk konfirmationsfest hører en eller flere sange på kendte melodier, hvor man fortæller om episoder i konfirmandens liv, hylder ham eller hende for gode egenskaber og driller mildt på grund af mindre velsete ditto. Sangen kan være forfattet af forældrene, andre familiemedlemmer eller gæster, eller den kan være leveret af en nabo eller bekendt, der anses for at have evner for at fremstille en sådan versificeret hyldest. Den kan dog også købes af en hel- eller halvprofessionel sangskriver.

Hovedmaterialet til denne artikel er 204 brevoplæg til konfirmationssange, som er kommet i min besiddelse i en periode, hvor jeg som bierhverv netop havde skrivning af festsange (2).

Selv om skikken med afsyngning af personlige sange under festmiddagen er særlig udbredt i Danmark, har danske etnologer i forbløffende ringe grad interesseret sig for dem. I Norge, hvor skikken findes, men er mindre udbredt end her, har folkloristen Reimund Kvideland analyseret en enkelt Bergen-bogtrykkers 1986-repertoire af »færdige« konfirmationssange (de kan evt. efter ønske forsynes med små individuelle ændringer) med henblik på deres betydning som vare, kommunikationsmiddel, »speech act« og formidlere af normer og værdier (3).

Litteraturforskeren Finn Clement Hansen har analyseret nogle lejlighedssange fra omkring århundredeskiftet, der opbevares på Dansk Folkemindesamling (4). Han sammenholder sangene med nogle af tidens talrige rådgivende bøger og ser dem som udtryk for den borgerlige families selvforståelse og sammenstødet mellem idé/bevisthed og den sociale virkelighed for mænd og kvinder. I artiklen er der et kortere afsnit om konfirmationssange, og der fokuseres her blandt andet på det kønsspecifikke i sangene – et tema, som også vil få en fremtrædende plads i denne artikel.

Teologen Jørgen Lorenzen har i 1974 foretaget en undersøgelse af 29 konfirmationssange fra en bogtrykker i Bjerringbro med det formål at få et indtryk af, hvad der »tænkes, føles og menes« med konfirmationen. Han finder religiøse (eller pseudoreligiøse?) hentydninger i over halvdelen af sangene (5), og i Norge, hvor sekulariseringen af konfirmationsfesten endnu i 1986 tilsyneladende er mindre fremskreden end her, er det religiøse aspekt ifølge Kvideland også stadig stærkt. I de oplæg til konfirmationssange, jeg er i besiddelse af er der, som det senere vil fremgå, så godt som ingen hentydninger til konfirmationens kristne betydning. Det ser ud til, at jo længere vi – enten på grund af tid eller miljø eller begge dele – fjerner os fra opfattelsen af konfirmationen som en religiøs handling og/eller overgangsrite, jo vigtigere bliver den personlige konfirmationssang i festforløbet. Samtidig skifter den karakter fra en formaningsang, der skal minde konfirmanden om pligten over for forældre, næste og Gud til en hyldestsang, der meget ligner en fødselsdagssang (6). Hvis også hyldestsangen skal have en »konserverende« virkning på normer og værdier (7), hvad er det da, der skal vedligeholdes, når det ikke er kristne normer og værdier? Og kan den kendsgerning, at konfirmationssangen i dag er blevet en personlig hyldestsang, fortælle noget om barnets rolle i familien, som eventuelt kan forklare, hvad man i dag »bruger« konfirmationen til i de stærkt sekulariserede miljøer, jeg har beskæftiget mig med? (8).

Oplæggenes indhold

Oplæg til konfirmationssange har ikke tidligere været analyseret – utvivlsomt af den enkle grund, at der ikke eksisterer væsentligt kilde-materiale af den art hverken på Dansk Folkemindesamling eller andre større arkiver, hvor man derimod har en del færdige konfirmationssange. Oplæg og færdige konfirmationssange er ikke umiddelbart sammenlignelige, idet oplæggen er familiemedlemmers eller venners

selvskrevne skildringer af konfirmanden og det miljø, han eller hun lever i. Før de kan forarbejdes til sange, må de enten passere igennem den halv- eller helprofessionelle sangskrivners kulturelle filter, eller der må »hugges en hæl og klippes en tå«, fordi de skrives af personer, der sandsynligvis ikke er vant til at formulere sig på vers. I det første tilfælde kan det være sangskriveren mere end den, der skriver oplæggene, der præger sangen; i det andet kan sproglig uformåenhed betyde, at det bliver ret tilfældigt, hvad man magter at få sat på rim og få til at passe til melodien. Nogle af oplæggene har dog det til fælles med de færdige sange, at de måske i højere grad afspejler forfatterens idé om, hvordan en festsang bør formuleres, end hvad man rent faktisk har at sige om og til konfirmanden.

Syngeklare sange og oplæg kan dog, ligesom de to forskellige slags oplæg, naturligvis bruges til samme formål, hvis man tager deres forskelligartethed i betragtning. Ideelt ville det være at analysere både oplæggene og de sange, der kommer ud af dem, samtidig. Den mulighed har jeg dog ment at måtte afstå fra, da jeg i så fald skulle have beskæftiget mig med den fordrejning og tillem্পning af oplæggene, der fandt sted i mit eget kulturelle univers!

Det er ret tydeligt, at der ikke altid bag nedskrivningen af de oplysninger, der skal bruges til en konfirmationssang, ligger dybere overvejelser eller meget bevidste valg. Det gør ikke oplæggenes brugbarhed mindre – de ikke bevidste valg fortæller lige så meget om normer og værdier som de bevidste. Bag andre af oplæggenes oplysninger ligger dog tydeligvis meget bevidste valg. Der er forældre og bedsteforældre, der i årevis har nedskrevet træk om konfirmanden med det ene formål at bruge dem i hans/hendes konfirmationssang! I disse sidste tilfælde ønsker man at understrege barnets personlighed (den personlighed, man har observeret lige fra fødslen), og man fremlægger i oplæggene, der er en redigeret udgave af erindringerne om barnet, episoder og citater, som skal tjene til en illustration af barnets positive egenskaber. Det er så sangskriverens opgave at sørge for, at disse egenskaber virkelig opfattes af gæsterne. Samtidig forlanges det dog, at de får et mildt ironisk overtræk, så de »ikke virker pralende«. Disse oplæg har erindringerne karakter og rummer de kvaliteter – og fælder – som f.eks. findes i NEU-optegnelser. De er nedskrevet med et bestemt formål, og hvis man ikke hele tiden har dette formål for øje, kan de meget let mistolkes. Det drejer sig om bløde data, som det er svært at systematisere, men der vil dog være visse helt klare udsagn, som man endog kan »sætte tal på«. I den følgende gennemgang af oplæggene har jeg koncentreret mig netop om de klareste udsagn.

Det vigtigste spørgsmål: dreng eller pige?

Jeg har haft personlige samtaler vedrørende sange med langt flere end oplægsskriverne, og med alle disse samtaler i erindring var det forbløffende at konstatere, hvor kønsspecifikke oplæggene er. Så godt som alle de heltidsudearbejdende mødre, jeg talte med, pointerede hvordan de søgte at undgå at gøre forskel på dreng og pige, at tildele drengen huslige pligter i lige så høj grad som pigen og at give pigen samme tilladelser og rettigheder som drengen osv. Men i oplæggene fokuseres der stærkt på pigers og drenges helt forskellige egenskaber, hvilket blandt andet illustreres af de episoder, der lægges frem, og man stiller ydermere forskellige krav til sangens udformning og melodi for drenge og pigers vedkommende, hvad jeg ikke her kommer nærmere ind på.

»Da du kom til verden ...«

De fleste forældre er meget bange for at såre konfirmandens blufærdighed – dog mest når det drejer sig om drengen. Pigen forventes at nyde at blive sunget om næsten uanset, hvad sangens indhold bliver. Drengen kan derimod ikke lide at være midtpunkt, og han kan særlig ikke lide at blive mindet om, at han har været en sød, lille baby. Pigen elsker derimod små børn og har ikke spor imod at blive mindet om, at hun selv har været spæd. Selv om drengens babytid altså underbetones i forhold til pigens, nævnes hans fødsel og forventningerne til hans ankomst endnu hyppigere end pigens fødsel – i 5 (af 6) tilfælde går man endda helt tilbage til omstændigheder omkring barnets undfangelse: »Han elsker livet ved stranden – måske er det fordi han blev grundlagt på en strand på Mallorca i juli 1968.« En anden dreng sejler optimistjolle – men han har også startet sin tilværelse i mors liv på Englandsbåden! Der er i alle tilfælde tale om usædvanlige omstændigheder – og man drager direkte paralleller til egenskaber eller evner hos barnet eller forudser, hvordan det vil komme til at gå ham senere i livet.

Som man – med tilbagevirkende kraft – »tager varsler« af barnets undfangelse, tager man i endnu højere grad varsler af forholdene omkring barnets fødsel, og det gælder både pigen og drengen: »som nyfødt skreg hun meget, og ville aldrig sove om natten. I dag synger hun godt.« »Da du kom til verden var du tre uger forsinket. Allerede dengang viste du din selvstændighed.« Er et barn søndagsbarn eller født under en af årets højtider, nævnes det altid: »det siges at bringe held.«

Lige så vigtigt som at skildre det nyfødte barn, er det at skildre om-

givelsernes – og især faderens – reaktion på det. Faderen »trækkes ind« i sangen netop i forbindelse med barnets fødsel. Man kan beskrive de besværligheder, han måtte overvinde for at komme til stede under fødslen: »Din far kørte i rygende snestorm fra Rødby til Herlev på under 1 1/2 time (9). Måske når faderen ikke at komme til stede, eller han må opgive at overvære fødslen, fordi »han blev dårlig«. Selvfølgelig er det tekniske omkring fødslen nævnes i 10 af oplæggene, men det er tydeligvis af orienterende grunde. »Han var længe ventet – vi havde været gift i næsten 8 år (og da han så endelig kom var det en sædefødsel).« Man ønsker ikke disse detaljer nævnt »under middagsmaden«, som en mor skriver, men prøver at fortælle om *følelser* omkring barnets fødsel ved hjælp af helt konkrete oplysninger.

En anden mor skriver efter en næsten sidelang beskrivelse af 2 døgnns veer: »men det er bare for at du skal vide hvorfor jeg var så træt, at jeg ikke orkede at se hende straks.«

Det er tydeligt, at stoltheden over drengen er større end stoltheden over pigens. Man har talt om barnet som »han«, men får man en datter, affinder man sig dog hurtigt med det! »Da jeg var i vente ønskede far brændende at jeg blev en dreng, men jeg snød ham og trods alt er han meget glad for mig alligevel« (10). Ved første fødsel bør man have en dreng: »drengen skal jo helst komme før pigens men hos os var det omvendt.« Har man i forvejen en dreng, giver man i to tilfælde udtryk for, at man ønskede sig en pige, men først efter, at man har fået 2 drenge, bruger man store ord for at udtrykke den glæde, pigens vakte.

Rigtige drenge og søde piger

Allerede i spædbarnsalderen viser forskellen på drenge og piger sig tydeligt. Drengen kan man »ikke holde styr på på to tønder land«, mens pigens som regel er sød og stille; er hun det ikke, skulle hun »have været en dreng« (det nævnes i 6 oplæg, mens man ingen steder skriver om en stille dreng, at han »skulle have været en pige«). Pigen bliver tidligt interesseret i sit udseende. Om en 4-årig pige hedder det: »til jul ønskede hun sig en rulampels og en sommerhat.« Griser hun sig til – som nogle piger åbenbart også gør – er hun netop »lige så vild som en dreng«. Drengen vil helst have sit gamle tøj på, og »10 minutter efter han var vasket og havde fået rent tøj på lignede han en skorstensfejer«. Pigen får sit nye tøj på og stiller sig hen foran spejlet for at »nyde sig selv«. Pigen begynder med stor fornøjelse at gå til dans, mens drengen skal overtales og ofte holder denne overtalelse ikke: »da han begyndte at gå til fodbold, eksisterede der ikke andet for

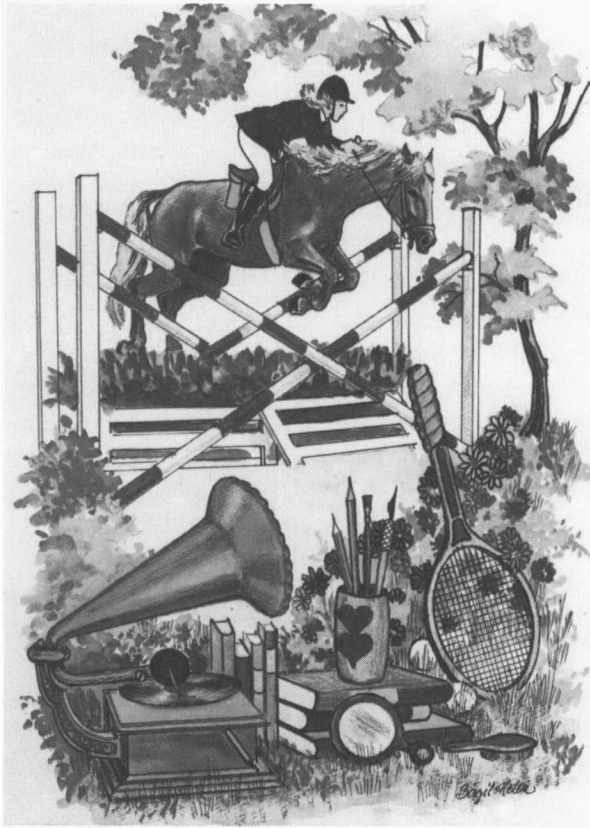
ham.« Alligevel holder nogle drenge åbenbart ud – de mister dog ikke deres »mandighed« af den grund: »han har altid været glad for piger, og da han var 4 år kyssede han naboens datter ind gennem trådhegnet.« Har drengen en interesse som dans, der anses for feminin, er det vigtigt at markere, at han alligevel er en »rigtig dreng«; det er pigerne, der tiltrækker ham, og hvad er et mere sikkert bevis på »mandighed«, end at drengen har sans for søde piger?

»Altid passer du dine pligter...«

Den søde pige sørger for at læse sine lektier, mens drengen »slet ikke interesserer sig for skolen« eller er »doven« (men absolut velbegavet). Med pigen forholder det sig anderledes; hun er flittig i skolen »især til sprog«, og hun viger ikke i så høj grad som drengen uden om de hjemlige pligter. »Altid passer du dine pligter, du sørger for selv at tage mad om morgenen, når mor er på dagvagt, og har din egen madlavningsdag én gang om ugen,« hedder det om en pige med lutter gode, feminine egenskaber, som samtidig – som de fleste af pigerne i oplægget – efter at have været et lille, rynket eller skaldet nor er blevet en stor, køn pige, som næsten ikke kan være i fred for drengene, »skønt hun interesserer sig mere for sin hest på rideskolen og labradoren Sambo«. Drengen kan også godt lide dyr, men hans interesse er ikke i så høj grad følelsesmæssig som baseret på et ønske om at samle viden om dem: »han har akvarium og bruger så megen tid til at studere fiskene.«

Drengen bruger hyppigt sin gode begavelse til at stille indviklede gåder, lave kartotek over sine tegneserier og udtænke nye computerspil. Det flyder på hans værelse, men bare han kan komme i seng, er han tilfreds. Pigen er heller ikke for ordentlig med sit værelse, men det nævnes først efter, at man har opremset en del af hendes kvindelige dyder. En mor skriver under overskriften: »Hvis vi skal sætte en finger«: »Kan ikke lide at høre ordet oprydning. Er ikke så flink til at øve klaver. Har aldrig villet gå i seng før far og mor (man skulle jo helst ikke gå glip af noget).« Pigens »fejl« er små og ubetydelige – et lille minus i det helt igennem positive regnskab, man er for beskeden til at sætte op. Drengens »fejl« beskrives ikke som fejl, men som naturlige følger af at han er en »rigtig dreng«: »Hvis han er ude at spille fodbold glemmer han alt andet også madtiderne. Så kommer han ind som en hvirvelvind en time for sent og forlanger at blive fodret.« »Et rodehoved han er, men en rigtig dreng, sød og kærlig dog også når man kender ham.«

Har pigen ikke udpræget huslige egenskaber, kan det godt nævnes i

Konfirmationstelegrammer med reproduktion af guldalder- og Skagensmaleres arbejder har bevaret deres popularitet ind i firserne, hvorimod den tegnede eller malede landsbykirke som hovedmotiv ikke er så almindelig mere. Drengens og pigens bedste venner: hunden og hesten pryder mange telegrammer, mens blomstermotiver er knapt så almindelige som i halvfjerdsene. Størst popularitet har pige- og drengekongfirmanderne, der skifter påklædning og symboler fra år til år. Til piger er der

langt flere forskellige motiver at vælge imellem end til drenge, og pigetelegrammerne er mere varierede end drengetelegrammerne. Pigen gengives hyppigt i fuld figur omgivet af rekvisitter passende til alle de gængse pigehobbies, som det er tilfældet med denne »hestepige« fra 1981. (Hubert Erichsens Kunstforlag).

forældrenes sang – men aldrig i bedsteforældrenes (11). Der er eksempel på, at forældre og bedsteforældre i oplæggene til sang til samme pige skriver henholdsvis: »huslig er hun absolut ikke« og »hun er meget hjælpsom derhjemme og laver både mad og gør rent, når mor er på arbejde«. Der er her flere fortolkningsmuligheder – men under alle omstændigheder synes både forældre og bedsteforældre åbenbart, at pigens huslighed eller ikke huslighed skal nævnes i sangen.

Hvis drengen eksperimenterer med madlavning eller bading, anses det for positivt og rosværdigt (drengens madlavning eller bading

Tegneren Christel har tegnet konfirmationstelegrammer til både 1989-konfirmand og dennes forældre. 1989-udgaven af den rødblonde Christel-konfirmand er som tresser-konfirmanden kæk, følsom og romantisk. Blomstersymbolerne er altid til stede, men baggrundskirken er i 1989 stiliseret, tåget og næsten ikke til at få øje på. Desuden benævnes også pigen »konfirmanden« og ikke som før, »konfirmandinden.« (Hubert Erichsens Kunstforlag).

nævnes i 13 oplæg, pigers i 11). Det er ikke bemærkelsesværdigt, at pigen forsøger sig i madlavningskunsten, men at maden mislykkes eller ikke falder i familiens smag. Hun kan have glemt en vigtig ingrediens, eller kagen falder sammen i ovnen. Om drengen derimod hedder det: »efter at han har haft hjemkundskab i skolen er han mægtig dygtig til at bage, og det smager godt, så hele familien nyder det.«

»Sine venners ven...«

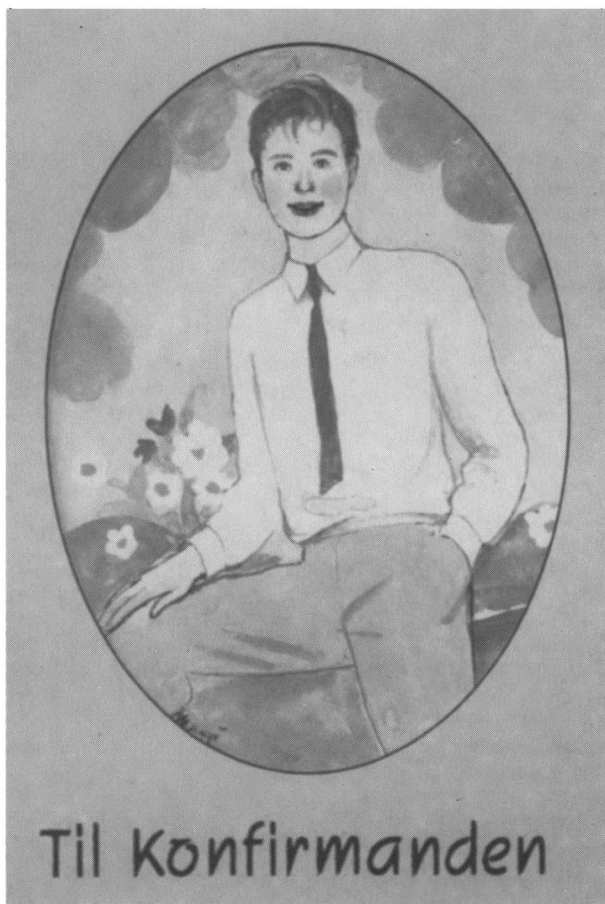
Da konfirmationssangen i dag mere fremtræder som en hyldest end som en formaning til konfirmanden, optager barnets gode egenskaber og illustrationen af dem den største plads i langt de fleste sange (der er også en gruppe oplæg til drengesange, der fortrinsvis fokuserer på drengens uheld – som dog altid skyldes, at han er en »rigtig dreng«

med vovemod). Fælles for begge køn gælder det, at man lægger vægt på, at barnet er »charmerende«, »velligt« og »kærlig«, men det er ofte underforstået, at sangskriveren skal illustrere disse egenskaber fremfor at bruge ordene. I ca. halvdelen af oplæggene betoner man, at konfirmanden er »sine venners ven«, altid tager »de svages parti« eller har en udviklet »retfærdighedssans«. Både dreng og pige kæmper for det gode og tør gå imod såvel lærere som magtfulde kammerater, hvis det gælder en mindre heldig kammerat, der bliver mobbet. Det er altså ikke de børn, hvis pårørende får skrevet konfirmationssang hos den professionelle sangskriver, der er medvirkende til den mobning, der ifølge forældrene faktisk finder sted i skolen! Konfirmanderne selv bliver ikke mobbet – befinder de sig ikke godt i skolen, skyldes det manglende interesse for skolen som sådan.

Idealet for forældrene er helt åbenbart, at deres barn er så stærkt, at det tør tage en selvstændig stilling, når det gælder om at beskytte de svage. Det er dog meget sjældent, der gives konkrete eksempler bortset fra de diffuse antydninger om lærere og kammerater. Konkrete eksempler er der derimod nok af, når det drejer sig om at beskrive, hvor påvirkelige børn er med hensyn til at følge moden, gøre »som de ander«, når det drejer sig om hobbies og forlystelser osv. Pigen er »modebevidst«, men arbejder også ihærdigt for at skaffe sig mulighed for at købe tøj og kosmetik, som forældrene ikke er i stand til at finansiere. At børnene vil arbejde er altid en god egenskab – uanset hvad de bruger pengene til. Næsten halvdelen af pigerne er babysittere – dog ofte for slægtninges eller naboers børn. Hvor indbringende dette lille job er, er ikke gennemskueligt. En stor del af babysittende piger gør det dog ifølge forældrene mest for fornøjelsens skyld: »hun elsker små børn« – dette omtales i en eller anden form i 10 oplæg, mens der kun er 2 drenge, der kan lide små børn, og her drejer det sig om navngivne børn – nemlig en nevø og en lillesøster. Drengen går med aviser eller hjælper til på nærliggende gårde, i butikker eller på værksteder, og han er hyppigt »meget påpasselig« med sine penge. Han er et »finansgeni« og vil muligvis ende som millionær.

Diskodronningen og Michael Laudrups efterfølger

Den søde pige og den rigtige dreng har vidt forskellige fritidsinteresser: »Hun har gået til dans fra hun var tre, og hun har bare rytme i blodet. Den største oplevelse var, da hun i sommer vandt en diskokonkurrence i Karrebæksminde.« Konfirmandens »største oplevelse« (der hyppigt nævnes) er næsten altid at vinde en eller anden sportskonkurrence. For drengens vedkommende er sporten over alle andre

Drengetelegrammerne er mindre varierede og symbolfyldte end pigetelegrammerne og viser ofte kun et brystbillede af »en rigtig dreng.« 1989-konfirmanden her ses dog i fuld figur, men han er stadig neutral, og kun blomsterne og de blågrønne farver i baggrunden antyder, at han måske ikke kun er, hvad han giver sig ud for at være. Men han kunne lige så godt have været afbildet med dokumentmappe eller tennis-ketcher. (Hubert Erichsens Kunstforlag)

fodbold. Drengens forhold til fodbold nævnes i mere end halvdelen af oplæggene – ikke altid positivt, men er han ikke god til fodbold, kompenserer han måske ved at dyrke en anden sportsgren intensivt og med succes. Fire drenge vil helt sikkert blive Michael Laudrup eller Preben Elkjærs efterfølger. En enkelt af konfirmanderne er dog skakspiller med meget held, og om ham skriver bedsteforældrene, at han »ellers er en rigtig frisk dreng«.

Bortset fra dans og gymnastik, som tit dyrkes sideløbende af pigerne (og som altid nævnes, hvis de dyrkes), er ridning den sportsgren, der har pigernes største interesse. Pigenes forhold til ridning, til den hest, hun faktisk har (6 oplæg), den eller de heste, hun rider på på rideskolen (8 oplæg), eller den hest hun drømmer om at få – eventuelt i konfirmationsgave (4 oplæg) – beskrives indgående. Ofte er interes-

sen dog allerede faldet lidt ved konfirmationsalderen. Det væsen, der ved diskoalderen overtager hestens plads på væggen over pigens seng, er ikke drengen, men idolet. En pop- eller rocksanger, der nævnes hyppigt om foråret, kan være glemt i efterårssæsonen.

Mens pigen interesserer sig for sangeren, angives det, at drengen interesserer sig for musikken. Han har sjældent idoler, men kan lide den eller den gruppe. Han har et indgående kendskab til forskellige gruppers sammensætning og ved, hvem der har spillet i hvilke andre grupper tidligere, og har helt check på hvilke instrumenter, de enkelte medlemmer behersker. Også hans kendskab til forskellige genrer inden for pop- og rockmusik er stort. Pigens smag er i konfirmationsalderen rent poppræget »sødsuppeagtig« (eller angives at være det!). Hun går ikke så højt op i de enkelte gruppers sammensætning, men fokuserer måske på en bestemt sanger eller musiker i gruppen.

Drengen har altså tilsyneladende ikke »pigeidoler«, som pigen har »drengeidoler« (det drejer sig faktisk altid om helt unge sangere og musikere). Har drengen endelig et billede af en kvindelig sanger på væggen, kan det udmærket være en »voksen« sangerinde – én har et billede af Tina Turner (en gudmor oplyser, at det er »til hans mors fortrydelse«), og en anden har et legemsstort billede af Sanne Salomonsen. Normalt vil drengens værelse dog snarere være dekoreret med billeder af musikgrupper og fodboldspillere.

Omtrent halvdelen af oplæggene rummer hentydninger til konfirmandens forhold til det modsatte køn. Det kan dreje sig om en vågnende interesse, eller: »hun interesserer sig slet ikke for drenge – hun er et barn endnu.« Det ser ud til, at man oftere finder det vigtigt at pointere, at pigen er barn endnu, end at drengen er det. Pigens interesse for sit – gode – udseende forbindes ikke med interesse for det modsatte køn. At en pigen enten selv bruger mange penge på kosmetik eller »går i mors toilettaske« samt låner hendes smarteste tøj opfattes ikke som et »vendepunkt« – hun har jo, lige fra hun var helt lille, villet være »fin« og »elsker at klæde sig ud«. Det er hendes *natur*, og den har man kunnet følge hele hendes barndom igennem, lige fra hun ved dåben sendte præsten »et rigtigt charmesmil«. De oplæg, hvor pigens udseende eller hendes egen interesse/ikke interesse for det ikke nævnes, kan nøjagtigt tælles på én hånd!

Den kendsgerning, at drengen begynder at gå frivilligt i bad, at interessere sig for sit tøj osv. (10 oplæg) noteres imidlertid med megen spøgefuldhed som et tegn på vågnende interesse for piger. Han er begyndt at »kigge efter pigerne«, at »se på damer«. Pigen kigger ikke efter drengene, det er slet ikke nødvendigt; hun er det passive midt-

Drengenes hobbies fremgår ikke i særlig høj grad af telegrammerne. Til gengæld er der et rigt udvalg i sangskjulere svarede til en hvilken som helst sport-sinteresse; især til fodboldspilleren er udvalget stort. Denne sangskjulertype sælges der særlig mange af – sandsynligvis fordi den er egnet både til sammenrullede sange og til dobbelte sange i A5-format.

punkt for et ikke nærmere angivet større antal drenges interesse, »hun er meget eftertragtet af drengene«, »drengene kan godt lide hende«. Pigen kan dog godt være interesseret i en enkelt (navngiven) dreng, og han tilbringer ofte den halve tid i hendes hjem. I to tilfælde kaldes han hendes »faste ven« og er inviteret med til konfirmationsfesten. I det ene tilfælde havde man efter længere diskussioner i familien besluttet, at drengen skulle sidde mellem pigen og hendes mor.

Tabuemner

Nogle af de »vejledende« oplæg (12) rummer i klichéagtig form kryptiske hentydninger til »livets alvor« i en stil, der meget minder om den, Jørgen Lorenzen har observeret i sangene fra Bjerringbro. I nogle af de »orienterende« oplæg kan der ligeledes være omvendte ordstillinger og rim, der tyder på, at man har haft fat i bunken med gamle

feastsange, men her prøver man dog som oftest helt nøgternt at fortælle om sårbare punkter og negative oplevelser i konfirmandens liv, fordi det anses for vigtigt, at sangskriveren ikke ved en fejltagelse får nævnt noget, der gør konfirmanden ked af det eller pinlig berørt. Det drejer sig især om forældrenes skilsmisse, personlige nederlag for barnet, sygdomme, en slægtninges død og religion.

For at tage sidstnævnte først: der er intet, der i de personlige samtaler advares så kraftigt imod som at tage noget om »Gud« eller »alt det med religion« med i sangen. Selv om man ikke har skrevet noget om konfirmationens kristne betydning i oplægget, vil man sikre sig, at sangskriveren ikke af sig selv bringer emnet på bane. Forældre kan endog, hvis de ved, at der er en sang fra bedsteforældrene under udarbejdelse, finde på at bede sangskriveren om »for barnets skyld« at negligere eventuelle religiøse hentydninger fra bedsteforældrene, som måske er »lidt religiøse«. Der bliver sjældent nogen samvittigheds-konflikt ud af det, for selv de få bedsteforældre, som betragter konfirmationen som en først og fremmest kristen handling, holder deres indstilling uden for konfirmationssangen. I sjældne tilfælde fordi de finder en sammenblanding af den kristne handling og konfirmationsfesten for blasfemisk. Hyppigere, fordi bedsteforældrene angiveligt ikke vil sætte børn og børnebørn i forlegenhed.

At man ikke vil have »alt det med religion« med i sangen betyder ikke, at dåben eller konfirmationsforberedelsen bliver udeladt. Hvis gudmoderen er til stede ved festen, bliver hun og dåben altid nævnt, men det drejer sig da om episoder fra dåbshandlingen som: »præsten sagde et forkert navn« eller »han skreg hele tiden, så præsten havde travlt«.

Præsten bliver ofte nævnt – enten fordi: »han er så flink,« eller fordi han så godt kan lide netop den pågældende konfirmand. De fleste forældre er sympatisk indstillede over for præsten under konfirmationsforberedelsen og finder det helt i orden, hvis han forlanger, at de kommende konfirmander skal møde op til gudstjeneste et vist antal gange, for »det tager de ingen skade af« eller »han er jo så flink«.

I to oplæg noteres det også (for at illustrere konfirmandens tænksomme natur), at han er »meget optaget af, hvad præsten fortæller« og gerne vil diskutere det med forældrene bagefter, men hvad det er, præsten fortæller, siges der intet om.

Selve kirken kan også nævnes (især i oplæggets indledning). Det er om pigekonfirmanden »vor gamle kirke« og »vor smukke kirke« danner en passende ramme: »Du stod i dag i vor smukke kirke så yndig i din hvide kjole.«

Af 3 oplæg fremgår det særlig tydeligt, at konfirmanden er skilsmissebarn. Disse oplæg adskiller sig fra de fleste andre ved, at man »idylliserer« familielivet uden den lette, ironiske distance, der ellers kan præge oplysningerne om familiens hjemmeliv. Det lykkelige skilsmissebarn er »ekstra heldigt«, fordi det er midtpunkt i en glad, udvidet familie med hel-, halv- og stedsøskende og to sæt forældre. Det spændende familieliv bliver sangens hovedindhold, og alle de mange personer skal nævnes ved navn. Trods det lykkelige familieliv er det her fatalt at glemme en enkelt. Hvor mange af de resterende oplæg, der handler om skilsmissebørn, er det i dag svært at fastslå (det er noteret af mig på 8 oplæg, med der er givetvis tale om flere). I selve sangskrivningssituationen har det været nødvendigt at være meget opmærksom på, hvad der står mellem linierne i oplægget, og hvordan familiens medlemmer omtales. Hvis konfirmandens mor f.eks. skriver »min mand« eller »Jørgen«, er det ikke klogt at skrive »far« i sangen uden først at spørge om den familiære situation. Dette giver ofte anledning til lange beretninger om en traumatisk skilsmisse. Moderen vil meget gerne fortælle om skilsmissen, men hun ved ikke, hvordan hun skal skrive om den og må derfor udsende signaler, som det er op til sangskriveren at fortolke. I samtalerne er problemerne ofte koncentreret om, hvordan man skal forholde sig med hensyn til invitation eller ikke invitation til faderen og hans nye familie, eller hvordan man får faderen til at yde et tilskud til den konfirmationsfest, han ikke skal med til.

Sygdomme og ulykkestilfælde, der er godt overstået, forlanges ofte nævnt i sangen. F.eks. anses »fast ophold på skadestuen« eller »de spurgte os, om vi regnede med at skulle have kvantumsrabat« for noget, der – helst så ordret som muligt – skal med i (drengens) konfirmationssang. Især brækkede ben og arme er morsomme bagefter – og mest spændende er det, hvis samme lem har været brækket to eller flere gange: »han har haft brækket sin højre arm 3 gange, han har aldrig været så interesseret i al for megen skrivi i skolen.«

Bedsteforældrenes død sætter forældrene i stort dilemma. I 8 tilfælde skriver man, at en af bedsteforældrene »ikke er mere«, er »gået bort for nylig« eller benytter en anden omskrivning: »Farfar må gerne omtales. Han var flink til at gå til fodbold med ham, mens vi boede i Næstved, men vores farmor har vi ikke mere, så nævn endelig (med streg under) ikke noget om hende.« Kun i to oplæg bruger man ordet død uden omskrivninger, og det er i de to eneste tilfælde, hvor man pointerer, at mormor og farfar netop skal nævnes, fordi de er døde, og konfirmanden var så glad for dem: »til det sidste må jeg sige, at hen-

des mormor døde for 4 uger siden, men da hun holdt så meget af hende syntes jeg, det ville være synd bare at udelukke hende«. Det samme argument: at barnet var så glad for afdøde, bruges, når man ikke vil have bedsteforældrene nævnt. Også døde hunde er tabuemner – dog kan de godt nævnes, når det er tilstrækkelig længe siden, de døde, og man i mellemtiden har anskaffet ny hund. Også andre dyr end hunde kan være problematiske – så meget, at man minder sangskriveren om, at bestemte dyrearter ikke må nævnes: »han er glad for alle dyr, men skriv endelig ikke noget om kaniner, da hans dværgkanin Bowie døde i marts.«

»Tak for de gode minder«

I over halvdelen af oplæggene nævnes der intet om, hvorledes man ønsker, at sangen skal afsluttes. I 8 tilfælde skriver man f.eks.: »afslutningen finder du selv på« eller »du skriver vel noget pænt til sidst?« Forældrene er de mest tilbageholdende her, mens bedsteforældre kan have mange taksigelser og meget detaljerede ønsker for barnebarnets fremtid – og de kan være holdt i en ganske klichéfyldt stil, selv om resten af oplægget er skrevet frit og usentimentalt. Bedsteforældrene siger »tak for de gode minder« og håber, at barnet vil bevare »dit glade, lyse smil og din retfærdighedssans«. Der udtrykkes også i afslutningen et ønske om, at konfirmanden stadig vil besøge dem, og at hun »aldrig må glemme, hvad hun har lært hos far og mor«. Efter en meget lang, detaljeret og helt personlig beskrivelse af en sønndatter skriver en bedstefar: »I dag har du pyntet dig helt i hvidt i dag er jo din, og nu er du stor for længst vokset os over hovedet, men vi håber, at du ikke vokser fra os, vi vil stadig gerne have du holder en lille ferie hos os, for ellers vil vi savne dig meget, du søde pige med det lyse blide smil.«

Bedsteforældre vil have meget med i afslutninger, men i 5 tilfælde bliver det alligevel midt i det hele for kompliceret, og de slutter med: osv. osv. »Du må gerne skrive lidt om at vi er glade for de mange minder vi har om alle vores ferier og ture til Sverige og Skagen og rundt på Museer og Seværdigheder det er minder vi aldrig vil glemme. Vi vil ønske alt godt i Fremtiden og takke for den tid, der er gået osv. osv.«

Når forældrene kommer ind på sangens afslutning, prøver de af og til at »mildne« den med et humoristisk præg: »Skønt du er født med en atombombe bagi – er du blevet en dejlig dreng vi kan tale med om tingene, det vil vi håbe du bliver ved med fremover også.« Man kan også være nøgtern: »Ja Christina det var så lidt om dig, vi håber du

fortsat vil være åben og hjælpsom, så vil du få det bedste ud af tiden der kommer.« Vorherre eller Gud nævnes ikke, men det gør skæbnen (5 oplæg) – i de 4 tilfælde vil barnets gode egenskaber og forældrenes indsats have indflydelse på den: »gid skæbnen vil være dig god, så du bevarer dit lyse mod men en ting vi dog ved at din venlighed og gode humør og dine forældres kærlighed vil dertil meget gøre.«

Den »åbne dør« til hjemmet forekommer i 6 oplæg, og »du ved, du kan altid komme når der er brug for det« i andre 6. Derimod forekommer »de voksnes rækker« kun i tre tilfælde, hvor det bemærkes, at barnet ikke går ind i dem: »I de voksnes rækker man ej i dag kan sige at ind du går.«

Udvælgelsen af episoder i konfirmandens liv og beskrivelsen af dens karakteregenskaber tyder på, at man i størsteparten af oplæggene ønsker at tegne det billede af *det ideale barn*, som man har behov for til den personlige hyldestsang, der er uundværlig ved konfirmationsfesten. Formaninger og advarsler er der ikke brug for her, hvor man ikke længere forlader et livsafsnit for at gå ind i et nyt og ukendt.

For at kunne diskutere, hvorfor man har brug for hyldestsangen i dag, hvor man har »glemt« konfirmationens kristne budskab og ikke skal markere en overgang fra barn til voksen, vil det være nødvendigt at se på, hvad det er, konfirmationen har udviklet sig væk fra.

Konfirmationens og konfirmationsfestens ritualer

Man kan diskutere betydningen af konfirmationen, men kan næppe sætte spørgsmålstegn ved, at konfirmationshandlingen i kirken er et kristent ritual. I de miljøer, som oplæggene kommer fra, tager man ikke stilling til konfirmationens kristne indhold: »det er nu en meget god tradition«. Man har brug for kirken som ramme om den »store dag«, som man har forberedt i meget lang tid. I oplæggene nævnes denne »store dag« gang på gang på en ret diffus måde, men her altid i forbindelse med festen. Hvor man fra kirkens side mener, at det vigtigste foregår i kirken, er det ret tydeligt, at et meget stort antal forældre opfatter handlingen i kirken som en passende optakt til hovedbegivenheden: festen for konfirmanden. Har den kirkelige handling større betydning for konfirmandens forældre, overskrider de det, Nobert Elias kalder *pinlighedstærsklen*, hvis de taler eller skriver om den.

Derimod er der forældre, der mener, at konfirmationen er en form for »hedensk« overgangsrite, som kristendommen har udnyttet til sit formål: »Det er lige som det der med at holde jul ved solhvervstid,

ikke sandt?» sagde en mor, og en far, som kom for at få skrevet en fødselsdagssang til en søn, der ikke skulle konfirmeres, mente, at der da ikke var nogen som helst grund til at bruge kirken, når man ikke troede på noget, men drengen skulle ikke snydes for gaver og fest: »vi kan jo lige så godt bare holde en fest – i dag er konfirmationen jo alligevel bare en overgangsrite.« Men er der overhovedet nogen berettigelse i at tale om overgangsrite i forbindelse med konfirmationen i dag?

I en artikel om kirkelig og borgerlig konfirmation og konfirmationsfesten i nutidens Norge finder Ann Helene B. Skjelbred (13) termen overgangsrite acceptabel til begge former for konfirmation. Overgangsriter kan altså både være religiøse og sekulære ritualer. Konfirmationsfesten kan være en almindelig festlig begivenhed med eller uden forbindelse med overgangsrite. Birgit Hertzberg Johnson kalder i sin bog »Den store Dagen« (14) om konfirmationen i Norge 1890–1930 i et afsluttende kapitel konfirmationen i dag for en »ungdomsfest med preg af overgangsrituale«. Samtidig gør hun opmærksom på, hvor flydende grænsen mellem barn og voksen er blevet og mener, at netop dette skaber et behov for en klar og fælles skillelinie.

Hvis ikke samfundsmæssige behov eller krav trækker grænser i et livsløb, bliver der åbenbart et savn, som man må bøde på ved at trække »kunstige« grænser. Festivitas omkring disse grænser kan let få »preg af overgangsrituale«, hvis man benytter den bekvemme lejlighed til at lægge dem netop over de gamle grænser. Fremtrædelsesformen ligner, men baggrunden for iværksættelsen af ritualet og konsekvenserne af det kan være en anden.

Jørgen Lorenzen (15) skriver: »Højtiden og dens karakter synes således at være lagdelt: øverst anskues den som en specifik kristen handling med kristent tros- og livssyn. Dybere nede er den en panreligiøs indvielse til livet på tærskelen mellem barn og voksen, en »Jugendweihe« som enhver kultur også den kristne kender det.« I denne undersøgelse får man ingen oplysninger om mulige forfattere, og tilsyneladende er disse konfirmationssange baserede på lån fra sange, der er endnu ældre end 1974. Desuden er Bjerringbro beliggende i udkanten af et område med ret stærke religiøse bevægelser. Der er altså både i tid og miljø afstand fra de aktuelle sangoplæg. Ikke mindst afstanden i tid forstærkes yderligere af forskellen mellem oplæg og færdige sange, især når der, som det åbenbart er tilfældet her, er tale om pasticher eller »tillempede« sange.

De fleste forfattere, der med et etnologisk perspektiv har beskæftiget sig med konfirmationen i ældre tid, kalder konfirmationen en

overgangsrite, og indtil 1950'erne kan der næppe herske tvivl om berettigelsen af dette, men i dag har konfirmationen ingen samfundsmæssige konsekvenser og betyder for konfirmanden ikke, at han ændrer social status eller får en ændret tilværelse. Heller ikke synet på ham ændres.

Der er stor uenighed om, hvorvidt religion er et nødvendigt led i en overgangsrite, men der synes at være enighed om, at overgangsriter har samfundsmæssige konsekvenser for dem, der gennemgår dem. Hvis de ikke havde det, skulle riterne være så »rent« religiøse, at man udelukkende kommunikerede med Gud i et kosmisk system, hvor alt ikke helligt manglede. Heller ikke kirkelige ritualer lever naturligvis op til det.

Hvis der er tale om ritualiseret adfærd omkring konfirmation og konfirmationsfest i dag, må det være muligt at bruge en mere passende term end overgangsrite. Før det vil være muligt at bedømme, hvad det er, konfirmationen har udviklet sig væk fra og frem mod, må det være på sin plads at repetere et par bud på, hvad overgangsriter egentlig står for:

Termen »rite de passage« blev først brugt af den tysk-fødte franske etnolog Arnold van Gennep i 1909 (16). I den overgangsrite, han forbinder med et individs overgang fra én social status til en anden i løbet af levnedsløbet, er der 3 hovedfaser: adskillelse/overgang/indlemmelse (*séparation/marge/agrégation*). Ikke alle faser har samme vægt i de forskellige overgangsriter – f.eks. mener van Gennep, at netop ved overgangen fra barn til voksen kan der være det problem, at den kropslige modenhed ikke følges af en tilsvarende åndelig modenhed. Der kan altså her i højere grad være tale om at »lukke døren« til barndommen end at »åbne døren« til voksenlivet.

Når individet ikke – på grund af manglende åndelig modenhed – straks får alle en voksens rettigheder og pligter må det være af hensyn til *samfundet*, der ikke kan nøjes med, at et individ er i stand til at formere sig. Også i 17- og 1800-tallet var der et langt ophold i ingenmandsland at se frem til. Døren til barndommen var lukket, og man havde ikke vundet adgang til de voksnes verden – kun fået løfte om, at man nu havde mulighed for at blive et fuldgyldigt medlem af den. Konfirmationen var en betingelse for opnåelsen af rettigheder som indgåelse af ægteskab og pligter som militærtjeneste (17), men forud for dette gik normalt en længere »modningsperiode«. De tre faser i overgangen kom man ikke udenom.

Den finske forklorist Lauri Honko kalder overgangsriterne traditionelle ritualer organiseret af samfundet (18). De skal overføre indivi-

det fra en social status til en anden. Individet fjernes fra sin tidligere status (separeres eventuelt) og forberedes til sin nye status, hvorefter det integreres – måske ved en symbolsk »første handling« i den nye rolle. Også dette svarer nøje til konfirmationen indtil midten af vort århundrede. I dag hverken lukker eller åbner konfirmationen døre til noget. Den finder sted på et tidspunkt, hvor konfirmanden endnu befinder sig midt i sin skolegang, og før der kan træffes dispositioner med hensyn til fremtiden. Opholdet i ingenmandsland starter ikke ved konfirmationen, men på et eller andet ubestemt tidspunkt før eller efter denne – eller rettere: grænsen mellem barn og voksen er blevet flydende. Samtidig er det omgivende samfund ligeglad med, om man er konfirmeret eller ej. De første overgangsriter møder den unge ved afslutningen af skolegangen, der da også netop i de senere år er blevet en langt mere markant begivenhed end tidligere.

Hvis man ikke kan tale om konfirmationen og konfirmationsfesten som overgangsriter, kan man måske tale om sekulært ritual, skik eller ceremoni? Jeg vil ikke her komme ind på diskussionen om, hvornår fænomenet kan kaldes det ene og hvornår det andet, men vil have den dristighed at betragte konfirmationsfesten som et sekulært ritual, selv om den engelske antropolog Jack Goody mener, at hvis man fjerner religiøse aspekter fra ritualbegrebet, vil definitionen blive så bred, at næsten alle former for social aktivitet kan kaldes ritualer (19). Alligevel er det kommunikative aspekt i konfirmationsfesten så stærkt, at det forekommer for upræcist at tale om skik. Skikke kan være traditioner uden symbolsk indhold eller praktiske – nedarvede eller indlærte – måder at håndtere opgaver eller begivenheder på. Sekulære ritualer må rumme implicitte tilkendegivelser og eksplicitte, men muligvis symbolske, budskaber (20).

Det er tydeligt, at konfirmationen i de fleste forældres og bedste-forældres bevidsthed ikke er handlingen i kirken men konfirmationsfesten. De opfatter handlingen i kirken som et nødvendigt led i festlighederne omkring konfirmationen. Alligevel må det nok konkluderes, at konfirmationen i dag består af et kristent ritual i kirken og sekulære ritualer omkring konfirmationsfesten og forberedelserne til den. At mange forældre snarere opfatter den kirkelige handling som et magisk ritual (det kan bringe uheld, hvis barnet ikke bliver kirke-ligt konfirmeret) er dog tydeligt.

Konfirmationssangens forandring

Konfirmanden er stadig »ikke barn og ikke voksen«, men i de erindringer, som sangoplæggerne ofte er, ser man mere tilbage på barnet

end frem på den voksne. Vigtigst er det at understrege, at dette barn lige fra fødslen (eller før!) har haft en personlighed. Det barn, der i 1800-tallet og begyndelsen af dette århundrede nåede til konfirmationsalderen, havde ganske vist en personlighed, men det var en særlig uudviklet barnepersonlighed, der var kendetegnet ved *uskyld*, et begreb, som ifølge Philippe Aries først fik betydning, da »barndommen blev opdaget« som en helt speciel periode i menneskets liv (21).

I de gamle konfirmationssange (eller de knap så gamle pasticher) er uskylden »det glade, lyse smil«, som man ønsker, barnet må bevare. Samtidig ved man, at dette er umuligt i de voksnes verden, hvor en bevaret uskyld jo netop er barnets kendetegn og følgelig vil kunne skaffe det problemer efter overgangen. Men det skal barnet ikke vide! Man må »forberede« det på livets realiteter ved på magisk vis at »krydse fingre« for dets fremtid og formane og advare mod alt det, man ikke kan fortælle om på en konkret måde. »Gid du trække må i rette tråde« (22). Når uskylden mistes, må pligten tage over: »vi håber, rene stier du træde vil med flid« (23). Selv om disse klichéer muligvis ikke i første omgang er udvalgt på grund af deres indhold, har de ligget i det kulturelle lager disponible til formålet.

I dag er grænsen mellem barn og voksen flydende, og begrebet uskyld er blevet klarere defineret som en modsætning ikke til skyld, men til viden. Viden må barnet gerne have; det er netop den, man ofte nævner, at barnet har – enten på grund af sin kvikhed eller instinktivt på grund af sin »natur«. Det fødes altså ikke længere »uskyldigt«.

Mens det kristne budskab (omend i en pseudoform) endnu havde sin plads i konfirmationssangen, kunne det af og til være svært at se forskel på drenge- og pigesange, selv om pigesangene noget oftere rummede symbolske advarsler mod at træde »urene stier«. Sangen skulle foruden at hentyde til konfirmationens kristne betydning også markere overgangen fra forældrenes varetægt til barnets egen ansvarlighed over for samfundet, hvad enten dette var repræsenteret af øvrigheder, forældre eller af næsten. Forældrene håbede at sende et vel opdraget, pligtopfyldende individ ind i »de voksnes rækker«. Der var i sangen ikke plads, anledning eller grund til på dette tidspunkt at dvæle ved det enkelte barns personlighed eller den »natur«, som har så stor en plads i de nutidige konfirmationssange.

Den »natur«, man i dag ønsker eksemplificeret i konfirmationssangene, er uløseligt knyttet til barnets køn. At barnet er dreng eller pige er det faste; her kan det bevises, at det virkelig udfylder en rolle, at

det er »normalt«. Det normale barn i luksusudgave: lidt mere sporty, lidt klogere, lidt kvikkere og lidt kønnere end flertallet (men ikke så meget, at det kan opfattes som pral) er det idealbarn, konfirmations-sangen skal præsentere. Dette barn kan man ikke formane – kun være taknemmelig for!

Det ideale barn

Drengen går lige på og løser opgaver med mod og beslutsomhed, mens pigen ifører sig sit nyeste tøj og danser hen foran spejlet, hvor hun giver sig til at vente på prinsen på den hvide hest (eller måske er det bare hesten, hun venter på?) Pigen læser pligtopfyldende sine lektier og får fine karakterer, men det er den begavede og tænksomme dreng, der har visionerne. Pigen nøjes med sine drømme om at blive sygeplejerske eller fotomodel. Om dette er et sandt billede af 1980'ernes konfirmander, skal der ikke tages stilling til her. Oplæggene har et bestemt formål: at tegne et billede af forældrenes idealbarn, og det vigtigste spørgsmål må være, hvorfor barnets forældre, der i samtaler giver udtryk for, at de afviser de »traditionelle« kønsroller, fremstiller konfirmanderne på en måde, der nok kan forekomme om ikke lige-frem reaktionær så dog noget utidssvarende?

Når barnet konfirmeres har det trods alle sine dyder ikke bevist stort andet, end at det er en »normal« *dreng eller pige*. Derfor den stærke markering af nogle kønsroller, der er så klart defineret, at de findes som kulturel bagage hos næsten alle. I forældrenes kønsroller ligger stadig en masse usikkerheder. Forældrene siget et og gør noget andet – og har til stadighed en kamp i gang for at finde ud af, hvilke roller de spiller over for hinanden. Hvordan skulle de kunne overskue nye kønsroller, som endnu ikke er institutionaliserede i familien, selv om man måske tilsyneladende er enige om, i hvilken retning, man skal gå?

Oplæggene fortæller en masse om, at det i dag betragtes som en vanskelig opgave at opfostre et eller to børn. Det er både dyrt og besværligt, og tilmed er investeringen i barnet den mest usikre, man overhovedet kan foretage. Hvis den mislykkes, kan intet rigtigt bøde på det. Fra det kom til verden har ønskebarnet været det store problem for forældrene. Ja, endog længe før, for hvordan indpasser man barnets fødsel i sin tilværelse på en fornuftig måde? Når barnet endelig fødes, betragtes det som *det færdige resultat*, målet for forventningerne, og man må forlange at få det optimale udbytte af alt det, man har investeret i det. Barnet er fuldkomment ved fødslen, og derefter er det kun at holde øje med, at der ikke sker en tilbagegang.

Hvis barnet stadig »holder mål« ved konfirmationsalderen og fungerer i de kønsroller, man har været i stand til at definere, er der dog en smule håb for fremtiden. Når drengen viser interesse for piger, er lettelsen stor – så er han sikkert ikke homoseksuel. Pigens seksualitet frygter man ikke i så høj grad – den er sikkert »normal«, bare hun kan tiltrække drengene, og det kan hun, hvis hun har den vigtige kvindelige interesse for sit udseende og sin fremtræden. Drengen skal ganske vist være dristig og lidt voldsom, men man skynder sig at bemærke, at han også er kærlig, så han vil aldrig ende i ungdomskriminalitet. Konfirmationssangene er så fulde af besværgelser, at man kan føle sig fritstet til at kalde dem et magisk rituelt led i konfirmationsfestens sekulære ritual! Det er et spørgsmål, om der i det hele taget findes religiøse og sekulære ritualer, der ikke har magiske sekvenser?

Omkring konfirmanderne er en situation af total usikkerhed: skolegangens ophør ligger flere år fremme og hvad så? Forældrene har brug for en eller anden form for sikkerhed. De kan ikke få garantier fra samfundets side og næppe fra hinanden; de må vende sig mod *ønskebarnet*, der skal være med til at bringe orden i deres liv. Der er hele tiden en afgrund mellem det, tiden kræver, og det, de selv er i stand til at sige og gøre og – ikke mindst – få sikkerhed for. I tiden ligger det f.eks. at man skal have mod til at udtrykke følelser, men hvordan gør man det, så de ikke som en boomerang slår en selv? Når forældrene overlader det til en professionel sangskriver at »skrive noget pænt til sidst« i konfirmationssangen, opnår de både, at følelserne bliver udtrykt, og at alle – også konfirmanden – ved, at ordene ikke er forældrenes egne. Det vigtigste bliver sagt, men der vil altid være mulighed for et distanceret tilbagetog.

Bedsteforældrene har det lettere: de har et rigt udvalg af brugbare klichéer i deres eget kulturelle lager – derfor skifter deres oplæg så ofte karakter i slutningen, hvor de direkte citerer gamle konfirmationssange.

Når forældrene ønsker, at barnet skal konfirmeres, er det altid »for hans egen skyld«, og festen holder man for at give ham en stor dag, han kan »mindes hele sit liv«, men faktisk fortæller forældrene ofte samtidig, at konfirmanden ikke er særlig interesseret i festen. Det er ikke forbavsende, når man tager i betragtning, at konfirmanden i 1/3 af tilfældene ikke har jævnaldrende at underholde sig med. Ved en anden 1/3 af festerne inviterer man fætre og kusiner med, og kun ved den sidste 1/3 inviteres børn af slægt og venner og enkelte venner af konfirmanden generelt.

Det, man fejrer, er ikke den kristne handling i kirken og ikke, at

konfirmanden går fra en social status til en anden. Ganske vist »skyl-der« man omgangskredsen en stor fest, men behøvede det nødvendigvis at være en konfirmationsfest?

Det skal være en konfirmationsfest, fordi det er ritualerne ved festen for barnet der kan bringe »orden« i forældrenes tilværelse. De må søge bekræftelsen på denne orden hos ønskebarnet, det ideale barn, der i dag er blevet forældrenes største investering i »det gode liv« og symbolet på, at der trods alt er noget, det vedbliver at være som det altid har været: familien lever og har det godt trods alt det, der sladrer om det modsatte. Samtidig har man de materielle muligheder for at give konfirmanden hans eller hendes »livs fest«, men det er en værdi for *forældrene* – næppe i så høj grad for konfirmanden, der nok sætter pris på materielle manifestationer, men måske ønsker sig dem i en anden form! Konfirmanden bliver det ikke altid særlig engagerede midtpunkt i en fest, hvor forældrene gør status over deres investeringers succes. Hele festarrangementet lægger op til, at statusopførelsen vil blive positiv, for det er det, man har brug for på et tidspunkt, hvor fremtiden for konfirmanden – og dermed hele familien – er usikker og uden garantier for, at hvis man opfylder helt bestemte krav, vil man nå helt bestemte mål. Ritualer giver en illusion af orden, og den har man mest brug for, når der ikke er nogen orden!

Noter:

I Ifgl. Kirkestatistik 288 af 8.11.1988 fra Dansk Statistik var 90,2% af Danmarks befolkning pr. 1.1.1988 medlemmer af folkekirken (92,5% på øerne uden for København). I 1986 var i hele landet 85% 15-årige konfirmeret (på øerne 87%) og i 1987 80% af de 15-årige og 84% af de 14-årige (på øerne 84 og 87%). 2 Jeg har skrevet festsange fra 1971 til juni 1987, men de skriftlige oplæg er alle fra perioden 1979–1987. Af de 204 oplæg er 101 til pigesange og 103 til drengesange. Kun en del af kunderne har leveret selvskrævede oplæg – ofte har jeg kun haft en samtale med dem enten i mit hjem eller pr. telefon. Også med de kunder, der har leveret skriftlige oplæg, har jeg haft personlige samtaler. De fleste oplæg er på 2–4 håndskrevne eller 1–3 maskinskrevne sider, men der er kunder, der har skrevet 9–12 sider og enkelte, der har leveret helt små »stikords-sedler«. Oplæggene rummer i mange tilfælde detaljerede oplysninger om konfirmandens baggrund, karakter, livssyn og interesser og desuden et stort antal »episoder«, som kunden har ment egnede sig til sangen. Brevene kan groft inddeles i »vejledende« og »oplysende« oplæg. I de vejledende oplæg prøver den, der bestiller sangen, tilsyneladende at »hjælpe« forfatteren ved at rime og skrive med omvendt ordstilling m.v. Det er i disse breve, der ofte er fyldt med klichéer fra ældre konfirmationssange, at man får færreste oplysninger om konfirmanden. I de oplysende oplæg prøver man normalt i den skrivestil, man nu engang har, at give et så fuldstændigt billede af konfirmanden som muligt og overlader det derpå til sangskriveren at udnytte oplysningerne. Disse oplæg kan være meget fyldige. En stor del af kundekredsen bor i nyere parcelhuse i nye boligkvarterer i udkanten af syd- og midtsjællandske landsbyer og købstæder, men meget få har tilknytning til landbruget eller »landlige« erhverv. Den »typiske« kunde er under 50, er offentligt ansat og gift eller samlevende med en anden offentligt ansat. Jeg har undersøgt konfirmandforældrenes stilling, og det viser sig, at »top-tre« for moderens ved-

kommende er: sygeplejerske, kontorfunktionær i det private erhvervsliv og offentlig ansat funktionær (på kommunekontorer og skoler m.v.) Faderen er hyppigst politibetjent, faglært arbejder eller offentligt ansat funktionær. Når to stillinger som sygeplejerske og politibetjent topper listen, må det skyldes dels, at kundekredsen har været centreret omkring bestemte arbejdspladser, og dels, at de pågældende tilsyneladende tit er gift med hinanden. 3 Kvideland 1987. 4 Hansen 1987. 5 Lorenzen 1974. 6 Finn Clement Hansen gør opmærksom på, at konfirmationssange og bryllupssange »udsiger formaninger og krav«, mens fødselsdagsange er en »liste over dyder«. 7 Kvideland finder denne konserverende tendens. 8 Se 2. 9 Alle sted-, person- og dyrenavne er ændret. 10 Det er ikke ualmindeligt, at de pårørende udformer oplæggene, som om de var skrevet af konfirmanden selv. 11 Der er klare generationsforskelle i oplæggene. 12 Se 2. 13 Skjelbred 1988. 14 Hertzberg Johnson 1985. 15 Som 5. 16 Van Gennep 1909. 17 Konfirmationen blev gjort frivillig i 1849 og samtidig ophørte dens indflydelse på de borgerlige rettigheder. 18 Honko 1976. 19 Jack Goody: *Against »Ritual«: Loosely Structured Thoughts on a Loosely Defined Topic. I: Moore & Myerhoff (eds.) 1977.* 20 Om ikke religiøse riter: se f.eks. Frykman 1979 og Moore og Myerhoff (eds.) 1977. 21 Aries 1982. 22 Lorenzen. 23 Lorenzen 1974.

Litteratur:

- Ariew, Philippe: *Barndommens historie*, København 1982.
 Gennep Arnold: *The Rites of Passage*, Chicago 1972.
 Hodne, Ørnulf: *Konfirmasjonen i norsk tradisjon*, NORVEG 23, 1980, s. 7-48.
 Frykman, Jonas: *Rit som kommunikation. I: Bringeus, Niels-Arvid og Rosander, Görran (red.): Kulturell kommunikation*, Lund 1979.
 Hansen, Finn Clement: *Nogle lejlighedssange fra Stukkens København*, FOLK og KULTUR 1987, s. 60-88.
 Holbek, Bengt: *Konfirmation*. JORDENS FOLK 1966, s. 250-54.
 Honko, Lauri: *Riter: en klassifikation*, FATABUREN, 1976, s. 71-82.
 Johnson, Birgit Hertzberg: *Den store dagen*, Oslo 1985.
 Johnson, Birgit Hertzberg: *Passage Rites - A Cultural Elucidation of Class Differences*, ETHNOLOGIA SCANDINAVICA 1988, s. 16-84.
 Konfirmation og konfirmationsforberedelse. En arbejdsrapport, Århus 1982.
 Kvideland, Reimund: *Konfirmationslieder im heutigen Norwegen*. Indlæg på SIEP's 3. kongr., Zürich 1987.
 Leach, Edmund: *Ritual. I: INT. ENCYCL. OF SOCIAL SCIENCES*, New York 1968.
 Lorenzen, Jørgen: *En undersøgelse af 29 konfirmationssanges sprog og indhold*, Præsteforeningens Blad 1974/13, s. 201-208.
 Mair, L.P.: *Rites de Passage. I: A DICTIONARY OF THE SOCIAL SCIENCES*, New York 1964.
 Moore, Sally F. og Meyerhoff, Barabara G. (eds.): *Secular Ritual*, Assen/Amsterdam 1977.
 Rønn, Edith Mandrup: *»Så længe de synger, kives de ikke«*. MODSPIL 41, nov./dec. 1988, s. 9-17.
 Skjelbred, Ann Helene B.: *Religious Confirmation - Civil Confirmation - The Confirmation Party*. ETHNOLOGIA SCANDINAVICA 1988, s. 85-94.

Upublicerede kilder:

- Rønn, Edith Mandrup: *Overvejelser omkring nyritualisering og ritualbegreb*. Afløsningsopgave på Inst. for eur. folkelivsforskning 1987.
 204 brevoplæg til konfirmationssange.

Summary

The role of the confirmation as shown in confirmation-songs

Confirmation in church is still popular in Denmark in spite of a decrease in the number of members of the Danish national church. In the secular environments dealt with in the article it is, however, the party following the confirmation that seems to be the major reason why the confirmation itself is so popular. A traditional element of the party is the personal confirmation song (An important Danish tradition for confirmations, birthdays, jubilees, etc. is the personal song).

The material for the article is among other things 204 drafts in letter form for personal confirmation songs from the 1980s handed in to a professionally party songwriter. (The drafts are from members of the family and friends. Nowadays it is found desirable to have a confirmation song which appears as a homage to the confirmand whereas the confirmation song from the first half of the century was first and foremost a song of admonition. Whereas the purpose of the song formerly was to contribute to preserving social norms and values which were rooted in Christian norms and values, in the confirmation songs of the 1980s Christianity is the major taboo whereas, for instance, sexuality is not nearly as hidden and symbolised.

It seems that the further the distance in time or environment – or both – from the idea of confirmation as a Christian act or a ritual of transition the more important it becomes to pay homage to the confirmand and emphasize his or her personality. Apparently this is related to the changed role. From being an asset that the parents gave over at a certain point in time – hopefully well brought-up – to society, the child has become the parents' greatest investment in their own »good life«. They wish to confirm the success of this investment by emphasizing the qualities of the child. A child who has reached the age for confirmation has not »proven« much other than the fact that he or she is a »normal« boy or girl. Therefore, the drafts for confirmation songs become very specifically related to the sex of the child. It may seem a paradox that in the 1980s people wish to emphasize »traditional« female and male qualities more than they did at the beginning of the century. The »traditional« sex roles have a clear definition in most people's cultural stock of values, however, whereas people's cultural stock of values, however, whereas people find it difficult to define the sex roles which they seek to practice in their own lives or have a wish to fill. These sex roles are in constant development and change and therefore they are not suitable as a standard for »normality«.

The confirmation and the confirmation party cannot nowadays be characterised as transitional rituals as the confirmation does not have any social consequences for the confirmand, it does not give him or her a different social standing and it does not alter other people's opinion of him or her. While the confirmation party must be characterised as a secular ritual with a strongly communicative function, the religious ceremony is a Christian ritual which is thought of by the confirmands and their families as containing an element of magic (it may mean bad luck not to be confirmed in church).

The confirmation takes place at a point in time when the future is uncertain for the confirmand and without any guarantee that if he or she fulfils specific demands then he or she will reach specific goals. Also the situation in the family may be uncertain. Rituals given an illusion of *order* – and you need order most when there *is* no order!